

БАГАТО РОКІВ МАНДРУВАВ Я СВІТАМИ, ПОКИ ЗБАГНУВ, ЩО ТАКЕ ЛЮБОВ, ДОЛЯ І ЖИТТЄВИЙ ВИБІР, ТА НАЙГОЛОВНІШЕ ЗРОЗУМІВ ТІЄЇ МИТІ, КОЛИ МЕНЕ БИЛИ, ПРИПНУВСЯ ЛАНЦЮГАМИ ДО СТІНИ. МІЙ РОЗУМ ВОЛАВ ОД БОЛЮ, ТА Я УСВІДОМЛЮВАВ, ЩО НАВІТЬ У ЦЬОМУ РОЗІПНУТОМУ Й БЕЗПОРАДНОМУ СТАНІ ДУХ МІЙ ВІЛЬНИЙ — Я МОЖУ НЕНАВИДІТИ СВОЇХ КАТІВ АБО ПРОБАЧИТИ ЇМ. ВІДНОСНА СВОБОДА, СКАЖЕТЕ ВИ, ТА КОЛИ ТИ ВІДЧУВАЄШ ТІЛЬКИ ПРИПЛИВИ І ВІДПЛИВИ БОЛЮ, ВОНА ВІДКРИВАЄ ПЕРЕД ТОБОЮ ЦІЛИЙ УСЕВІТ МОЖЛИВОСТЕЙ. І ВИБІР ПОМІЖ НЕНАВИСТЮ І ПРОЩЕННЯМ МОЖЕ СТАТИ ІСТОРІЄЮ ТВОГО ЖИТТЯ.

У МОЄМУ ВИПАДКУ ЦЕ ДОВГА ІСТОРІЯ, ПОВНА ЛЮДЕЙ І ПОДІЙ. Я БУВ РЕВОЛЮЦІОНЕРОМ, ЩО РОЗГУБИВ СВОЇ ІДЕАЛИ В НАРКОТИЧНОМУ ТУМАНІ, ФІЛОСОФОМ, ЩО ВТРАТИВ САМОГО СЕБЕ В СВІТІ ЗЛОЧИННОСТІ, Й ПОЕТОМ, ЩО ЗМАРНУВАВ СВІЙ ДАР У В'ЯЗНИЦІ СУВОРОГО РЕЖИМУ. Я ВТІК ІЗ ЦІЄЇ В'ЯЗНИЦІ, ПЕРЕЛІЗШИ СТІНУ ПОМІЖ ДВОМА КУДСМЕТНИМИ ВЕЖАМИ, І СТАВ НАЙПОПУЛЯРНІШОЮ В КРАЇНІ ЛЮДИНОЮ — НІ З КИМ НЕ ШУКАЛИ ЗУСТРІЧІ ТАК НАПОЛЕГЛИВО, ЯК ЗІ МНОЮ. УСПІХ ПЕРЕНІС МЕНЕ НА КРАЙ СВІТУ, ДО ІНДІЇ, ДЕ Я ВСТУПИВ ДО ЛАВ БОМБЕЙСЬКОЇ МАФІЇ. Я БУВ ТОРГОВЦЕМ ЗБРОЄЮ, КОНТРАБАНДИСТОМ І ФАЛЬШИВОМОНЕТНИКОМ. МЕНЕ ЗАКОВУВАЛИ В КАЙДАНИ НА ТРЬОХ КОНТИНЕНТАХ, НЕОДНОРАЗОВО Я БУВ ПОРАНЕНИЙ І ВМИРАВ З ГОЛОДУ. Я ПОБУВАВ НА ВІЙНІ Й ІШОВ У АТАКУ ПІД ВОРОЖИМ ВОГНЕМ. І ВЦІЛІВ, ТОДІ ЯК ЛЮДИ НАВКОЛО МЕНЕ ГИНУЛИ. ЗДЕБІЛЬШОГО ВОНИ БУЛИ КРАЩІ ЗА МЕНЕ, ПРОСТО ЖИТТЯ ЗІЙШЛО НА МАНІВЦІ Й, ЗІТКНУВСЯ НА ОДНОМУ З КРУТИХ ПОВОРОТІВ З ЧИЄЮСЬ НЕНАВИСТЮ, ЛЮБОВ'Ю ЧИ БАЙДУЖІСТЮ, ПОЛЕТІЛО ПІД ТРИ ЧОРТИ. ДУЖЕ БАГАТО ЛЮДЕЙ МЕНІ ДОВЕЛОСЯ ПОХОВАТИ, І ГІРКОТА ЇХНЬОГО ЖИТТЯ ЗАЛАСЯ З МОЄЮ ГІРКОТОЮ.

АЛЕ РОЗПОЧИНАЄТЬСЯ МОЯ ІСТОРІЯ НЕ З НИХ, І НЕ З МАФІЇ, А З МОГО ПЕРШОГО ДНЯ В БОМБЕЇ. ДОЛЯ ЗАКИНУЛА МЕНЕ ТУДИ, ВТЯГНУВСЯ В СВОЮ ГРУ. СКЛАЛОСЯ ВСЕ ДЛЯ МЕНЕ ВДАЛО: МЕНІ ВИПАЛА ЗУСТРІЧ ІЗ КАРЛОЮ САРАНАНЕН. ВАРТО БУЛО МЕНІ ЗАЗИРНУТИ В ЇЇ ЗЕЛЕНІ ОЧІ — І Я ВІДРАЗУ ПІШОВ ВА-БАНК, ПРИЙНЯВСЯ ВСІ УМОВИ. ТОЖ МОЯ ІСТОРІЯ, ЯК І ВСЕ ІНШЕ В ЦЬОМУ ЖИТТІ, ПОЧИНАЄТЬСЯ З ЖІНКИ, З НОВОГО МІСТА І З ДРІБКИ ТАЛАНУ.

Перше, на що я звернув увагу в Бомбеї, — незвичний запах. Я відчув його вже в переході від літака до будівлі аеропорту — цей запах був приємний, він збадьорив мене, коли я, вирвавшись на свободу, знову ступив у великий світ, проте він був мені не знайомий. Тепер я знаю, що це солодкий і тривожний запах надії, котра знищує ненависть, і водночас ядучий і кислий дух жадоби, котра знищує любов. Це запах богів і демонів, зруйнованих імперій і нових цивілізацій. Це блакитний запах морського бризу, що відчувається в будь-якій точці міста на сімох островах, і криваво-металевий запах машин. Це запах марноти і супокою, дух життєдіяльності шістдесятьох мільйонів істот, понад половина яких — людські істоти і щурі. Це запах любові й розбитих сердець, боротьби за виживання і жорстоких поразок, що гартують нашу мужність. Це запах десятка тисяч ресторанів, п'ятьох тисяч храмів, могильників, церков і мечетей, а також сотень базарів, де торгують парфумами, прянощами, пахощами і квітами. Карла назвала його найгіршим з найчарівніших ароматів, і вона мала рацію, як і завжди в своїх оцінках. І тепер, хай коли б я приїхав у Бомбеї, перш за все я відчуваю цей запах — він вітає мене і каже, що я повернувся додому.

Друге, що відразу ж діалося взнаки, — спекота. Вже за п'ять хвилин після кондиційованої прохолоди авіасалону я раптом відчув, що одяг прилип до тіла. Серце калатало, відбиваючи атаки невідомого клімату. Кожен подих був маленькою перемогою організму в запеклій сутичці. Згодом я переконався, що цей тропічний піт не полишає тебе ні вдень, ні вночі, тому що він породжений вогкою спекою. Задушлива вологість перетворює всіх нас на амфібій; у Бомбеї ти вдихаєш разом з повітрям вологу і поступово звикаєш так жити, і навіть знаходиш у цьому задоволення — або виїжджаєш звідси.

І нарешті, люди. Асамці, джати і панджабці; уродженці Раджастану, Бенгалії і Таміл-Наду, Пушкара, Кочі й Конарака; каста воїнів, браміні й недоторкани; індуси, мусульмани, християни, буддисти, парси, джайни, анімисти; світлошкірі та смагляві, з зеленими, золотисто-карими або чорними очима, — всі обличчя і всі форми цього ні на що не схожого розмаїття, цієї незрівнянної краси, що зветься Індією.

Декілька мільйонів бомбейців плюс мільйон приїжджих. Двоє найкращих друзів контрабандиста — мул і верблюд. Мули допомагають йому переправити товар з країни в країну в обхід митних кордонів.

Верблюди — простодушні мандрівники. Людина з фальшивим паспортом втирається в їхнє товариство, і вони без зайвого галасу перевозять її, порушуючи кордон і самі того не підозрюючи.

Тоді все це було мені ще не відоме. Тонкощі контрабандного промислу я засвоїв значно пізніше. В той перший приїзд до Індії я діяв інстинктивно, і єдиною контрабандою, яку я перевозив, був я сам, моя тендітна свобода. У мене був фальшивий новозеландський паспорт, в якому замість фотографії колишнього власника була вклеєна моя світлина. Я виконав цю операцію самостійно і небездоганно. Рядову перевірку паспорт повинен був витримати, але якби у митників виникли підозри і вони зв'язалися з посольством Нової Зеландії, підробка дуже швидко розкрилася б. Тому відразу по вильоту з Окленда я почав шукати в літаку групу туристів і виявив товариство студентів, що вже не вперше летіли цим рейсом. Розпитуючи їх про Індію, я зав'язав з ними знайомство і до митного контролю в аеропорту пішов з ними. Індійці подумали, що я належу до цієї розкріпаченої і нехитрої братії, і обмежилися поверховим оглядом.

Уже самотою я вийшов з будівлі аеропорту, і на мене тут-таки накинuloся пекуче сонце. Відчуття свободи п'янило: ще одна стіна подолана, ще одна межа позаду, я можу йти, куди мені заманеться. Минуло вже два роки після моєї втечі, але життя оголошеного поза законом — безперервна втеча і вдень, і вночі. І хоча я не почувався по-справжньому вільним, я з надією і боязким збудженням чекав зустрічі з новою країною, де житиму з новим паспортом, набуваючи нових тривожних складок під сірими очима на своєму молодому обличчі. Я стояв на пішохідній доріжці під перекинutoю блакитною чашею розпеченого бомбейського неба, і серце моє було чисте й переповнене надіями, мов світанок на Малабарському узбережжі*.

— Сер! Сер! — почувся голос позад мене.

Хтось ухопив мене за руку. Я зупинився. Всі мої м'язи напружилися, але я погамував страх.

Тільки не бігти. Тільки не піддаватися паніці.

Я обернувся.

Переді мною стояв маленький чоловічок у брунатній уніформі, тримаючи в руках мою гітару. Він був не просто маленький, а крихітний, справжній карлик з перелякано-безневинним виразом обличчя, ніби в недоумка якого.

* Південна частина західного узбережжя півострова Індостан.

— Ваша музика, сер. Ви загубили свою музику, ні?

Либонь, я забув її біля «каруселі», де отримував багаж. Але звідки цей чоловічок дізнався, що гітара моя? Коли я полегшено усміхнувся, він усміхнувся мені у відповідь з тією безпосередністю, якої ми зазвичай уникаємо, щоб не здаватися простаками. Він віддав мені гітару, і я помітив, що між пальцями у нього перетинки, немов у качки. Я витягнув з кишені декілька банкнот і простягнув йому, але він незграбно позадкував від мене на своїх дебелих ногах.

— Гроші — ні. Ми тут повинні допомагати. Ласкаво просимо до Індії,— вимовив він і задріботів геть, загубившись у юрмі.

Я купив квиток до центру в кондуктора Ветеранської автобусної лінії. За кермом сидів відставний військовослужбовець. Побачивши, з якою легкістю злітають на дах мій напалічник і саквож, я вирішив залишити гітару при собі. Я влаштувався на задній лавці поряд з двома туристами. Автобус швидко наповнювався місцевими мешканцями і приїжджими, здебільшого молоддю, котра не мала грошей на таксі.

Коли салон був майже повний, водій обернувся, окинув нас грізним поглядом, чвиркнув крізь відчинені двері струменем яскраво-червоного соку плодів бетелсової пальми й оголосив, що ми рушаємо:

— *Тгик гайн, чало**!

Двигун заревів, шестерні зі скреготом зчепилися, і ми зі страшенною швидкістю рвонули вперед крізь натовп носіїв і пішоходів, які шарахалися убік, в останню секунду випурхуючи з-під коліс автобуса. Наш кондуктор, що їхав на підніжжі, поливав їх при цьому добірною лайкою.

Спершу в місто вела широка сучасна магістраль, обсажена деревами і кущами. Це нагадувало охайний чепурний пейзаж навколо міжнародного аеропорта в моєму рідному Мельбурні. Заколисаний цією схожістю, я був приголомшений, коли дорога раптово звузилася,— можна було подумати, що цей контраст задумали зумисно для того, щоб уразити приїжджого. Декілька смуг руху злилися в одну, дерева зникли, і замість них обабіч дороги з'явилися нетрища — мені аж не добре стало, коли я їх углядів. Цілі акри нетрищ тяглися вдалину хвилястими чорно-коричневими дюнами, зникаючи на обрії в гарячому мареві. Жалюгідні халупи були споруджені з бамбукових тичок, очеретяних рогож, обрізків пластмаси, паперу, ганчір'я. Вони тулилися одна

* Гаразд, їдьмо (*хінді*).